

LA FARGA

REVISTA DE SALT

ANY XIV - NÚM. 135 - NOVENBRE 92

Un futur pel Barri Vell

LA FARGA, Revista de Salt, recolza les iniciatives dels treballadors del Grup Burés/Coma-Cros, en favor de la viabilitat de l'empresa.

No podem permetre que es perdin llocs de treball, i estem en contra del tancament de l'empresa.

El dissabte, 31 d'octubre, a les 12 del migdia, va tenir lloc a Salt i a Anglès, una MANIFESTACIÓ de més de 3.000 persones, que va transcórrer pels principals carrers d'ambdues poblacions en solidaritat amb les empreses: GRUP BURÉS / COMA-CROS.

Molts comerciants també van tancar les portes dels seus comerços, durant una hora, solidaritzant-se així, amb les reivindicacions dels treballadors.

El lema de la manifestació fou: GRUP BURÉS / COMA-CROS SÓN VIABLES. VOLEM TREBALLAR!

Cal dir que la seva incidència fou important entre els ciutadans de Salt i d'Anglès. Pel que fa a Salt cal senyalar que l'esmentada manifestació ha estat una de les més importants que s'han fet en les darreres dècades.

*Foto manifestació:
MARTÍ ARTALEJO*

L'Europa de la crisi

LA FARGA/Revista de Salt.

EDITA/Casal de Jubilats de Salt.

DIRECCIÓ/Josep Cristòfol i Darné.

COORDINACIÓ/M.ª Helena Romagós.

CONSELL DE REDACCIÓ/

Josep Cristòfol i Darné, Guillem Terribas i Roca, Lluís Mateu i Riera, Joan Boada i Reig, Jaume Bosch i Termes, Martí Fita i Casals, Miquel Àngel Ferrés i Fluvià, Agapit Alonso i Pont, Sebastià Parra i Nuño, Alicia Vila, Xavier Alberch i Fugueras i Salvador Sunyer i Aimeric.

COL.LABORACIÓ HABITUAL/

Antoni Brugués, Pitu Geli, Josep Guardiola, Eva Escuin i Dilmé, Pili Fernàndez, Biblioteca Municipal Jaume Ministral i Masia i Josep Boó.

COL.LABORACIÓ EN AQUEST N.º/

Col.lectiu BIT, Pere Joan Sureda, Ramon Torramadé, Pere de Prada i Pepa Llach.

COMPAGINACIÓ/Xarli Terribas i Roca.

CORRECCIÓ I ESTIL/Toni Ruscalleda.

FOTOGRAFIA/Jaume Ollé i Martí Artalejo.

DISTRIBUCIÓ/Pitu Geli.

ADMINISTRACIÓ/Joan Boada i Reig.

TIRADA/1.500 exemplars.

REDACCIÓ/Passeig Verdaguer, 1

Tels. 23 04 98 - 23 85 78

IMPRESSIÓ/Impremta Pagès, S.A.

C/. Eixampla, 8 - tel. 42 01 07 - Anglès.

DIPÒSIT LEGAL/GI-356/79

SUBSCRIPCIÓ ANUAL/1.200 ptes.

LA FARGA NO SE SOLIDARITZA
NECESSÀRIAMENT AMB LES OPINIONS
EXPRESSADES AMB ELS SEUS ARTICLES
SIGNATS I QUE PUBLIQUEM
ÍNTEGRAMENT RESPECTANT L'OPINIÓ
DEL SEU AUTOR.

LA FARGA AUTORITZA LA
REPRODUCCIÓ DELS ARTICLES, SEMPRE
I QUAN S'INDIQUI CLARAMENT LA SEVA
PROCEDÈNCIA.

PREMI TRES DE MARÇ DE 1989

El "no" danès a Maastricht primer, i la possibilitat que els francesos es pronunciessin en el mateix sentit en el referèndum que va convocar Mitterand, van portar molts dirigents polítics a diagnosticar una crisi d'Europa. En realitat, es referien a la crisi d'un model de construcció europea, el que queda estipulat en el Tractat de Maastricht.

Ni els resultats del referèndum francès ni els de la cimera de Birmingham no han aconseguit dissipar l'onada d'euroescepticisme escampada per tot el continent i les illes britàniques.

Si la preocupació de molts polítics, economistes i banquers és la crisi d'Europa, la d'amplis sectors populars és l'Europa de la crisi. Una Europa que no es pot identificar exclusivament amb els països més endarrerits de la Comunitat, entre els quals es troba l'Estat espanyol.

L'Europa de la crisi és la dels setze milions de persones que es troben a l'atur en el conjunt de la Comunitat. I la dels treballadors que tenen tan sols un contracte temporal, que a l'Estat espanyol són el trenta per cent del total. És l'Europa dels miners britànics que protesten contra els intents del govern de John Major de tancar les seves mines. I la dels treballadors siderúrgics d'Astúries i del País Basc, que organitzen marxades a peu cap a Madrid per manifestar el seu desacord davant el desmantellament de les seves factories i llocs de treball i davant del que consideren alternatives inacceptables proposades per la Comissió Europea. A casa nostra mateix, tampoc no pot desvincular-se la crisi d'Indústries Burés del marc europeu i mundial, en el context d'una economia cada vegada més interdependent.

Una altra manifestació de l'Europa de la crisi és la seva incapacitat per aturar la guerra i l'execrable operació de "neteja ètnica" a l'ex-Iugoslàvia. L'Europa que maltracta els immigrants de l'Est i del Tercer Món és, igualment, l'Europa de la crisi.

Haurem de donar la raó a un alt dirigent de la comunitat israelita de França quan diu que "si hi ha una Europa que progressa és ben bé la del racisme i de l'antisemitisme"?

Perquè l'Europa de la crisi deixi d'existir, farà falta introduir amb força paraules noves en el vocabulari usual de molts dels nostres polítics i economistes, que parlen contínuament de competitivitat, convergència econòmica, modernització, moderació salarial i austeritat. Caldrà utilitzar cada vegada més paraules o expressions com ètica, solidaritat, drets dels treballadors immigrants, refús de l'exclusió social, respecte als pobles sense estat i a les llengües minoritàries, reducció de la burocratització i economia al sevei del progrés humà integral de tots els ciutadans.

Els polítics que parlen de la crisi d'Europa i els ciutadans que experimenten a la seva pròpia pell l'Europa de la crisi hauran d'agafar-se de la mà per construir una Europa que despatxi la temible crisi per sempre i per a tothom.

Mentre la crisi afecti algunes persones, encara que no siguin gaires, o alguns sectors, encara que siguin pocs, haurem de continuar parlant de l'Europa de la crisi.

I la crisi serà més injusta i inhumana en la mesura que els qui n'hagin de portar el pes siguin les persones amb menys recursos i amb poca o nul·la capacitat de fer-se escoltar.

SUMARI

EDITORIAL

L'Europa de la crisi 3

RIALLLES D'AQUÍ

L'enigma de l'esfinx 4

LOCAL

Subvenció del Departament de

Cultura a la Revista La Farga 4

DES DE SALT

Itinerari Sant Grau. Ruta 3 5

EL COLOR DELS DIES

Elogi de "La Placeta" 7

FINESTRA OBERTA

Testimoniatge de fe i

fidelitat (2.ª part) 8

OPINIÓ

Pau a la terra entre els homes .. 9

TEMA CENTRAL

Un futur pel Barri Vell

(Introducció) 10

Aproximació Històrico-Urbanística

al Barri Vell de Salt 11

TEVA MEVA

Pere Bosch, president del Casal

de Jub. de Les Bernardes 12-13

UN FUTUR PEL BARRI VELL

El Barri Vell: Característiques

i edificabilitat 14

Salvar el Barri Vell 15

El Barri Vell: La vida social i

cultural 16-17

La rehabilitació del Barri Vell.

Quin model a seguir? 18

El catàleg d'edificis a protegir:

Una urgent necessitat. 19

Ateneu SaltenCan Panxut 20

Plaça de les Llúdrigues:

descans pels nostres

avantpassats 21

Els nous aparcaments del

carrer Llarg 22

I el Barri de S. Antoni...

Què? 22

RECULL 14

CAGAFERRO, l'acudit foll 23

CAP i POTA

Deveses lliures 23

LA CAPÇA DE VIDRE

Les capelletes de Salt 23

L'enigma de l'esfinx

Fa molt de temps, a Grècia, la ciutat de Tebes vivia en plena prosperitat. Però un dia, una esfínx es va instal·lar a la muntanya, al camí que duia a la ciutat.

Aquesta esfínx tenia un cap de dona, un cos de lleó i ales d'àguila. Cada cop que un viatger passava pel camí, el monstre li posava un problema:

- Et diré una endevinalla. Si la respons, me n'aniré del país. Si no trobes la solució, se't menjaré.

Però els viatgers no trobaven mai la resposta i eren devorats els uns darrere els altres. Aviat, cap venedor no va voler passar pel camí de la ciutat, cap pagès no portava els llegums a mercat. Tebes estava maleïda.

Un príncep, que es deia Èdip, va sentir parlar de la desgràcia de la ciutat i va decidir d'enfrontar-se amb el monstre. Quan avançava pel camí, va sentir el soroll de les ales de l'esfínx que es va posar davant seu, tot barrant-li el pas.

- Salut!, viatger -li va dir l'esfínx-, et diré una endevinalla. Si no en trobes la resposta, et devoraré com a tots els que t'han

precedit.

- Estic a punt -va respondre Èdip-.

- Quin és -va dir l'esfínx- l'animal que camina amb quatre potes al matí, amb dues al migdia i amb tres al vespre?

- És l'home, va respondre Èdip sense dubtar. Al matí, és a dir, quan és un nen petit, camina amb les quatre potes. Al migdia, quan és a la meitat de la vida, s'aguanta damunt les dues cames. I al vespre de la seva vida, es repenja en un bastó.

- Has guanyat! -va cridar l'esfínx furiosa.

I va emprendre el vol, però enrabiada com estava es va estavellar contra les roques i els seu cos va rodolar al fons del barranc, entremig de l'ossada dels que s'havia menjat. Èdip va continuar el seu camí. Quan va entrar a la ciutat, els habitants no es creien el que veien els seus ulls. Quan van saber que s'havien deslliurat del monstre, van aclamar el jove príncep i el van fer rei. Èdip va regnar amb saviesa.

Eva Escuin i Dilmé

"Extret de Mil anys de Contes"

Subvenció del Departament de Cultura a la Revista La Farga

El Departament de Cultura de la Generalitat, a través de la Direcció General de Promoció Cultural, i d'acord amb l'ordre de l'11 de juny de 1992 per la qual es convocava concurs públic per ajuts a les publicacions periòdiques escrites en català, va concedir en data 22 d'octubre de 1992 una subvenció a la REVISTA LA FARGA de 245.000 ptes.

Des del Consell de Redacció volem agrair l'esmentada subvenció, la qual sens dubte ens estimula a seguir treballant des de LA FARGA pel nostre poble i la cultura catalana, i ha de servir d'exemple perquè altres institucions (Ajuntament, Diputació, Consell Comarcal...) col·laborin econòmicament amb la Revista i li donin suport.

El Consell de Redacció

auto - sport

VEHICLES TOT TERRENY

**TOTES LES
MARQUES
4 X 4**

SERVEI: SPORT GARATGE, S.A.

Passeig Marquès de Camps, 1-3 - Tel. i Fax 23 78 83 - SALT

Itinerari Sant Grau

Sant Grau és el turó més enlairat dels que a ponent limiten amb la Plana de Sant Gregori, de Salt i de Bescanó. Amb els seus gairebé 500 metres d'alçada, és el vèrtex geodèsic més proper al nostre terme municipal, i un bon mirador per l'excursionista.

Per pujar-hi amb BTT se'ns ofereixen uns quants itineraris, que amb més o menys dificultat ens fan possible assolir el cim.

Nosaltres hem triat l'itinerari de la Font del Bac, que potser és el més llarg de recorregut, però que també és el més gratificant si no tenim pressa per arribar-hi.

Fins a travessar el Ter a La Pilastra seguirem el mateix camí que ja vàrem descriure en la Ruta II. Per l'altra banda de Ter seguirem la carretera que aigües amunt porta cap a Constantins fins que a mà dreta, just abans d'arribar al desmunt d'una sorrera de gresa surt la pista, que amb forta pendent d'inici puja cap a la Font del Bac, com a primera estació per proveir d'aigua per la pujada.

Continuarem el camí fins a trobar una casa que en el replà mateix de la pista ens convida a fer

una parada abans d'iniciar una llarga pujada, que cal agafar-se amb calma si volem arribar a dalt en bicicleta.

Arribarem a l'encreuament de Les Serres, i continuarem a mà dreta la forta pujada, la pista que segueix per l'esquerra ens baixaria fins a trobar la carretera esfaltada que va de Bonmatí a la Vall de Llèmena. Seguirem, doncs, pujant fins arribar a la carena, i baixarem a trobar una altra pista que puja també de Les Serres. Ja sobre la Vall de Llèmena trobarem la tanca metàl·lica que desfigura el paisatge i transforma una bonica pineda en un espai sòrdid i desnaturalitzat.

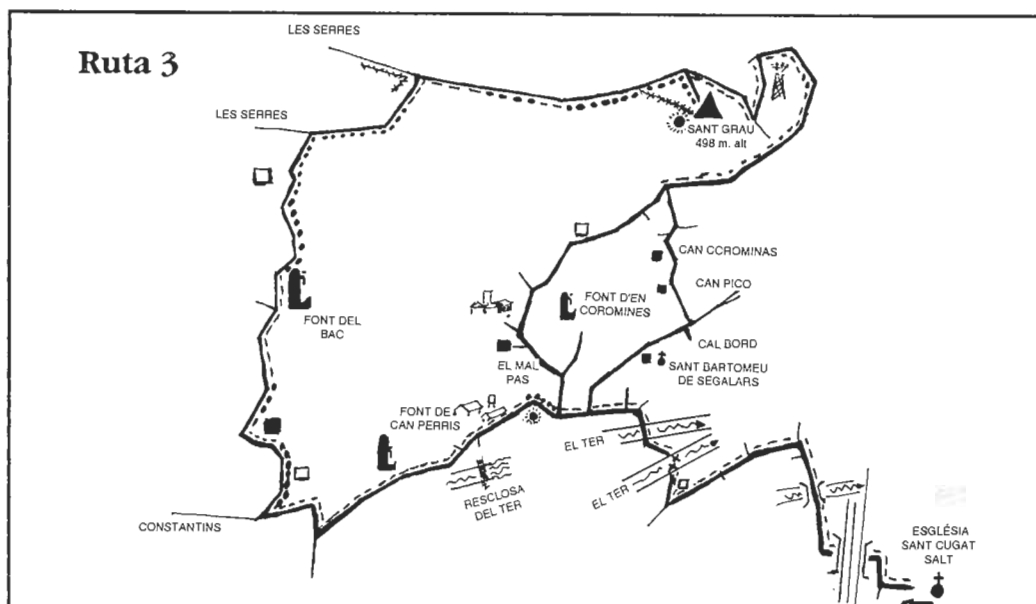
Prendrem cap a l'esquerra aquesta pista ben fressada que puja

de Les Serres, i la seguirem fins a trobar la que puja de dret al cim del turó de Sant Grau, que cal fer-la a peu.

Des del cim, les runes de la Capella ens permeten enlairar-nos sobre el bosc i gaudir de la panoràmica de les valls més properes i dels cims més coneguts des del mar fins al Pirineu.

La baixada pot ser per Can Picó, o bé per la Granja Navarro que ens portarà a poca estona de la Font d'en Coromines. De tornada travessarem el Ter, si el cabal ens ho permet, i resseguirem el camí de Les Deveses.

Col·lectiu BTT

MARBRES
SALT SA.

ELABORACIÓ EN MARBRES, PEDRES I
GRANITS NATURALS

TALLER. Camí de l'Escorxador (matadero)
Tel. 23 85 96 - 17190 SALT

LES MILLORS ULLERES I LENTS DE CONTACTE
AMB GARANTIA DE SALUT
ATENCIÓ A LES PROMOCIONS

OPTICA SALT

GRUP FARMAÒPTICS

Àngel Guimerà, 75
Tel. 23 36 45
17190 SALT

Elogi de "La Placeta"

(A Pau Masó, amb tot l'afecte)

Hi ha una plaça feta a mida
per l'esplai dels cinc sentits,
una plaça recollida
com un claustre dels antics.

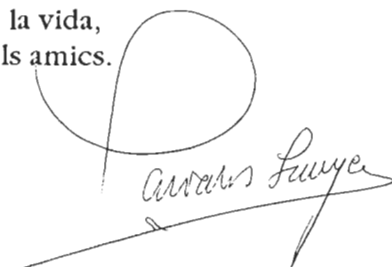
Potser en diuen "la placeta"
perquè mai no s'ha eixamplat.
Té l'espai d'una caleta,
l'encís d'un llac encantat.

Toquen hores les campanes,
toquen a bateig i a morts;
hi reflen les sardanes
i l'ocellada dels horts.

Perfums de ginesta a l'aire,
de lilàs i de til·ler;
i alguna estona la flaire
del pa tou de cal flequer.

Dintre teu, blanca conquilla,
la pau s'hi toca amb les mans,
l'ànima s'ajup senzilla
i ens tornem a sentir germans.

Hi ha una plaça feta a mida
per l'esplai dels cinc sentits:
és la plaça de la vida,
és la plaça dels amics.

Cronista oficial de la vila

c/ Francesc Macià, 28
Telèfon 23 65 18
17190 SALT

Plaça Mercat 67, 68, 69
Telèfon 21 30 11
17002 GIRONA

LA TRANSFORMACION DEL MITO

NUEVA GAMA LANCIA DELTA

Para LANCIA renovar al mítico DELTA, era un reto. Y lo hemos conseguido, desarrollando un automóvil con un espíritu nuevo, exclusivo, con poder. Desde la nueva versión LX con un motor de 1.500 cc, hasta la agresividad del nuevo HF INTEGRALE 16 V. La nueva gama DELTA llenará de satisfacciones a los que consideran que conducir es un placer.

LA DIFERENCIA DE VIAJAR EN LANCIA

TURIS-AUTO

Ctra. Barcelona, 16 - GIRONA

CONCESSIONARI

LANCIA

GARATGE INTERNACIONAL

Servei Oficial Postvenda i Recanvis
Ctra. Girona - Anglès (Afores Salt) Tel. 24 30 62

Mn. Josep M. Cervera i Beria

Testimoniatge de fe i fidelitat

(2.ª Part)

ANICET FALGUERAS i CASELLAS.

Germà marista amb el nom d'Anselm, nascut a Salt el 1879. Era l'administrador de la comunitat de Vic, col·legi i juniorat. A l'arribar els sagnants dies de juliol del 36, la comunitat es trobà desamparada, amb els assassins als talons, com totes. No podien cercar protecció en les autoritats, car des del primer dia els havia considerat facciosos; es trobaven sols en un pou pregon, voltats de por i de sanguinaris.

El 30 de juliol es refugià a Barcelona; insegur, tornarà a Vic i serà una de les víctimes integrants de l'epopeia martirial en la qual concorregueren les circumstàncies més dramàtiques i cíniques d'entre tots els assassinats col·lectius d'aquella persecució.

El 7 d'octubre del 36, amb la promesa del cap de les patrulles de control conforme serien traslladats a França, 107 Maristes es concentraren al baixell "San Agustín" al port de Barcelona. L'endemà al matí els transportaven a la xeca de Sant Elies; el mateix vespre 46 escollits entre ells eren ametrallats al cementiri de Montcada. Un d'ells era el germà Anselm. (7)

Rd. P. LLUÍS CLARÀ i ALIU.

Missioner fill de l'Immaculat Cor de Maria (Claretia), pertanyia a la comunitat de Gràcia, de Barcelona, situada en l'actual carrer de Sant Anton Maria Claret. Els claretians abandonaren per cames la seva casa davant l'assalt dels incendiàries. En la diàspora, cada un d'ells, perseguit pels amos del terror i la mort, visqué o morí la pròpia aventura.

E. Clou 17

El Pare Lluís recorregué diverses cases i pensions. El 2 de novembre anà a viure amb una família del carrer Fontrodona, de Barcelona mateix. Hi durà poc. El dia 4 els perseguidors el detenien i el portaven a Sant Elies, d'on només se'n sortia per anar al martiri. El seu biògraf, el Pare Quibus, escriu:

"El Padre Clarà era joven, de 28 años, alto y vigoroso. Su intrepidez, serenidad y sangre fría en la cárcel, no desmintieron en ningún momento la idea que su arrogancia exterior hacía concebir, y eso ya es decir algo en aquel tiempo en que "San Elias" era la palabra más grave que se pronunciaba en Barcelona". (8)

Com un valent cristià serà assassinat el 12 de novembre de 1936. Havia nascut a Salt el 1908. Molts, a qui recordem és el seu germà Narcís, que juntament amb el seu cunyat Manel Pallàs, va dissenyar i fabricar motos en un petit taller del carrer Colón, avui Garbí.

Mn. ENRIC MURTRA i VI-LAPLANA.

No va néixer a Salt ni hi exercí el seu sacerdoci, car estava adscrit a la parròquia de Sant Pere, de Figueres; és la seva mort que l'uneix al poble: hi serà acribillat. Així ho resumeix Mn. Cervera: *"Quan el detingueren es fingí boig i el tancaren al manicomi de Salt. Li seria difícil mantenir la seva ficció ja que, finalment, fou identificat com a sacerdot. Arrabassat de l'establiment se l'endugueren amb un carro i, dintre el terme de Salt, fou assassinat i cremat. Era el dia 6 de novembre de 1936".* (9)

Estic convençut que morí beneït el poble i els seus veïns.

Cal dir que Mn. Cervera fa referència a un altre saltenc, un laic, en PERE SUREDA I COROMINES, el meu pare. Espero poder parlar llargament d'ell en una altra ocasió.

Com a conclusió, m'atreveixo a suggerir, semblantment a com ha tingut lloc en altres poblacions, un homenatge col·lectiu del poble envers els seus màrtirs, que saberen entregar la seva vida perdonant. Aquí copiem el que diu el Dr.

Anselmo Polanco Fontecha
Bisbe de Terol des de l'any 1935.
Assassinat a Pont de Molins.

Jubany: *"Que entengui tothom que el qualificatiu de màrtir, en el seu sentit plenament eclesial i definitiu, demana una resolució de l'autoritat suprema de l'església. Però sense voler prejudicar la decisió del Sant Pare, quan s'escaigui, això no exclou pas que ens sigui prohibit anomenar màrtirs aquells que, en la persecució religiosa de la Guerra Civil, foren assassinats per odi a la fe".* (10)

Els temples parroquials de Salt haurien d'ostentar unes làpides de pedra amb els noms gravats de tots els religiosos del poble màrtirs del 1936.

Se'ls deu aquest homenatge, ja que, repetim-ho amb el Dr. Jubany:

"Els màrtirs, en la bogeria de la persecució, són els grans herois de l'esperit, ocupen el lloc primer en la jerarquia de l'amor; una jerarquia que comença en Déu, que "és l'amor", segons les paraules de Sant Joan (110.4,16). Són ells els qui fan la més gran i la més esplèndida confessió de la fe cristiana. Perseguit per la veritat, han estimat més la veritat que no pas la seva pròpia vida. Acompliren així aquelles paraules de Sant Pau: ni la mort "no podrà separar-nos mai de l'amor de Déu, revelat en el Crist Jesús, Senyor nostre" (Rom. 8,38-39)". (10)

NOTES:

(7) Ibidem. Pàg. 157 a 164.

(8) "Misioneros Mártires". P. Jesús Quibus. Pàg. 327.

(9) "Testimoniatge..". Pàg. 62

(10) Homilia del Dr. Jubany en l'aniversari de 50 anys de la immolació del seu predecessor, el bisbe Iruira, celebrada a la Catedral de Barcelona el 3 de desembre de 1986.

Pau a la terra entre els homes

Mai cap crim podrà tenir justificació i ja ho veieu, cada dia centenars de crims es cometien encoberts amb qualsevol pretext, sota el nom de qualsevol ideologia. L'ambició humana ha fomentat i fomenta aquest holocaust en defensa d'una civilització injusta que promou una marginació que cap doctrina accepta, però que els homes no dubten a practicar.

Després, i aprofitant aquest preàmbul, voldria contestar l'article de Pere Joan i Sureda aparegut a La Farga de l'octubre passat i que sembla que continuarà. La primera impressió que he tingut era que em traslladava en el temps (diari "Los Sitios" de l'any 39), on el bocavulari emprat és reflectia en l'odi i el desig de venjança escampat pels vencedors (els sublevats contra un govern elegit democràticament), que sota la seva veritat i en nom de Déu practicaven la repressió majoritàriament sobre persones idealistes o de bona fe que cregueren en les ofertes de justícia. Els vertaders responsables dels crims ja havien fugit o mort en la guerra.

No he pretès mai passar ratlla i oblidar temps passats perquè el perill està en perdre la memòria i tornar a començar. Sí que per a la convivència en pau, és

millor deixar reposar els morts i no exposar-los de nou a la llum pública per recordar uns fets luctuosos, entre germans, ocorreguts fa 56 anys en moments de revolta i desgovern.

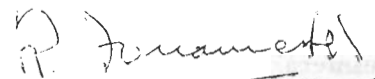
Dic que cap crim té justificació, però sí atenuants. No és el mateix que una persona amb les facultats pertorbades cometi un crim, que un crim fred i planificat per persones desitjoses de venjança. I aquí, posats a recordar i explicar fets, sense l'odi que traspuja i s'amaga subtilment en els comentaris explicatius del llibre de Mn. Josep M.ª Cervera com en l'article de Pere Joan, voldria comparar, no justificar, uns crims comesos tant en un costat com en l'altre.

Tot té un abans, i les explosions de rebel·lia de la classe oprimida són freqüents en el passat, en moments de desgovern i feblesa dels poders establerts, encara que les repressions, molt més punyents, no tardaven a restablir la "normalitat", o sigui, els marginats, els que no hi deixaven la pell, al seu lloc, i els "bons" a disfrutar dels seus privilegis (la "veritat" sempre ha estat explicada pels vencedors).

I si hem de parlar del 1936-39, que hauríem d'allargar fins a la

mort de Franco, els crims i tortures de l'altre costat, en la seva zona, varen ser molt superiors als comesos pels incontrolats en la zona republicana. I si és execrable el fet de tallar les part genitals de l'assassinat i posar-les-hi a la boca, què se'n pot dir de prendre-li la criatura dels braços a una mare ben apallissada i esclafar-la contra la paret perquè digui on s'amaga el seu marit? O treure-li els ulls a una criatura davant la seva mare pel mateix motiu?

Perdoneu, possibles lectors, que ara surti amb aquestes històries. Fins i tot l'estòmac se'm revolta quan haig de reviuir aquests fets per recordatoris que voldria haver oblidat i que mai ningú havia sentit de la meua boca. No sóc contrari que tothom escrigui els llibres que vulgui, les seves memòries o les seves fantasies; ara, voler justificar-les en una revista pública com "La Farga", com fa Pere Joan, crec que es mereixen una rèplica per aclarir una part de la Història viscuda. Els sants i els dimonis han conviscut moltes vegades junts.

Ramón Torramadé

Restaurant La Brasa

Tel. 23 14 15

*Bon pa, bon vi, bona taula i bona brasa
són senyal de bona casa.*

Bar L'ESPELMA

Tel. 23 20 20

Major de Salt, 260 - Salt (Girona)

AUTO TALLER

F. FELIU

C/. Pere Coll Guitó, 22 - Tel. 23 19 73 - SALT

Ctra. Nacional II (Encreuament Caldes)
Tel. 46 03 66 - CALDES DE MALAVELLA

Un futur pel Barri Vell

En el tema central d'aquest número de LA FARGA fem una aposta en ferm pel futur del Barri Vell.

Volem un Barri Vell dinàmic, socialment i cultural, on sigui possible la seva renovació urbanística en convivència amb la zona residencial i la vida cultural.

El Barri Vell és un barri que lentament ha sofert una simbiosi especialment en la vida econòmica tradicional, i ho ha fet silenciosament, progressivament sense adonar-nos-en.

Les botigues que hi havia al tram de l'antic carrer de Sant Josep (avui carrer Llarg), gairebé a cada casa hi havia una botiga o comerç, han anat tancant portes, excepte unes poques que treballen com abans. El comerç de Salt s'ha desplaçat cap al carrer Major o al carrer Guimerà/Paisos Catalans. I al Barri Vell, les activitats econòmiques noves que s'hi han em-

près aquests darrers anys poden comptar-se amb els dits.

També els pagesos tradicionals han anat plegant. Això no vol dir que no hi hagi qui treballi als Comuns o a les Hortes, però és més un complement a la jubilació, un hobby pels dissabtes a la tarda, que un ofici al qual dedicar totes les hores. Avui, al Barri Vell, els qui fan de pagès-hortolà són ben pocs.

En canvi, malgrat això, apostem pel Barri Vell, pel seu futur com un lloc que ha de potenciar-se pel seu significat

històric envers Salt: hi ha la parròquia i l'església de Sant Cugat, una fàbrica important i dos centres culturals com Can Panxut i el mas Llorens, que són, i han de ser, dinamitzadors de tot Salt i rodalia. També hi tenim el Casal de Jubilats, des d'ones promouen moltes i diverses activitats i on té la seva seua la nostra revista. Volem, doncs, un futur pel Barri Vell.

Col·lectiu de Redacció
Foto: Martí Artalejo

Venda i reparació de bicicletes
velomotors i motos

**MOTOS
CATALUNYA**

PERE TEIXIDOR

C/. Major, 307
Telèfon 23 93 67
SALT

MONTESA
PEUGEOT
VESPINO
DUCSON
HONDA

DUCATI
VESPA
DERBI
PUCH

**GESTORIA
ADMINISTRATIVA**

Impostos - Vehicles - Licències - Assegurances Socials
DECLARACIÓ DE RENDA, podem solucionar els vostres dubtes

ASSEGURANCES - INCENDIS - ROBATORIS - VEHICLES, etc...
NACIONAL HISPÀNICA, S.A. - SEGUR - CAIXA - GENERALI

Pas. Països Catalans, 147 - Tel. 24 44 49 - 17190 SALT

Aproximació Històrico-Urbanística al Barri Vell de Salt

Com ja s'ha comentat altres cops, allò que caracteritza Salt a l'època pre-industrial és la inexistència d'un nucli antic, emmurallat o no, d'una consistència física digna d'aquest nom, al contrari del que succeeix a la majoria de nuclis rurals catalans.

L'existència de l'església de Sant Cugat, al seu costat el mas Llorens i ben a prop el mas Mut, no va consolidar un nucli urbà cohesionat i identificat, fins molt a finals del segle XVII i, bàsicament, ja entrats en el segle XVIII. Amb anterioritat a aquesta època només coneixem documentalment, a finals del segle XVI, un ben suggestiu "carrer de la Ferreria Vella", que hauríem de situar a l'actual carrer de Sant Dionís.

Per tant, a l'època medieval, Salt es caracteritza per un poblament dispers condicionat per tres grans elements: la proximitat de la ciutat de Girona, la sèquia Monar i el camí Ral.

El primer element ha d'explicar la inexistència d'un nucli urbà fortificat, sense cap utilitat enfront els poderosos exèrcits que tan sovint assetgen la ciutat i que prenen en molts casos Salt com a campament o punt de partida. En aquest sentit les

necessitats defensives, molt més modestes, es redueixen a elements fortificats en diversos masos, adaptades a un altre tipus de perill, bàsicament el bandolerisme.

És a partir de la interacció dels factors d'ordre intern -sèquia i camí

formar algun esbós de carrers en el segle anterior.

La configuració urbanística del Barri Vell devia venir condicionada per dos factors:

- d'una banda, el límit físic per al seu creixement que representen la sèquia i el camí Ral -que

zona de l'actual plaça de la Vila, que va condicionar l'entramat urbà de la zona, ahora que va permetre la consolidació d'aquest espai com a primer espai públic del poble.

Paral·lelament, la configuració de l'eix carrer de Sant Dionís-carrer Llarg representa la desaparició d'un tram de l'antiga "Vila Monera", passant aquest nou eix a substituir-lo en les seves funcions de comunicació interna i externa.

La distribució dels carrers és la típica d'aquest tipus de nuclis, amb uns eixos que no responen a cap tipus de planificació concreta. Els habitatges, tant per materials emprats en la seva construcció com la seva distribució interna, responen al model tradicional, emprant-se els materials més a l'abast -en el nostre cas rierencs- i amb una planta baixa destinada a estances de treball, magatzem o corts de bestiar, i la planta pis adaptada a les necessitats residencials.

Amb posterioritat, el creixement cap al sud del poble i la creació del nucli del Veïnat, va comportar un segon desplaçament de l'eix central del poble en direcció al carrer Major.

Xavier Alberch i Fugueras
Foto: Martí Artalejo

Ral - que s'explica el paisatge medieval saltenc i la seva evolució a època moderna.

Per tant, no podem parlar de Barri Vell com a tal fins al segle XVIII, tot i que aïlladament algunes construccions poguessin

fins a la consolidació del Barri Vell hauria anat paral·lel a aquest en tot el seu recorregut a Salt-, i les hortes situades a la seva banda nord.

- de l'altra, l'existència d'una extensíssima àrea d'enterrament a la

Fàbrica de miralls
Col·locació i instal·lació
Especialitat en vidrieres
artístiques
Finestres de Celosia
Mampares per a bany

SOLARS.A.

C/ Joan Maragall, s/n. - Zona Esportiva
Telèfon 23 58 11 - SALT

DISTRIBUIDOR

Automa
Automa
Automa

FRIGOLA
MOTOS

DERBI
aprilia
Kawasaki

Ctra. Barcelona, 11
Tel. 20 12 94
17001 GIRONA

Pere Bosch

President del Casal de Jubilats de Les Bernardes

"Ànima del Casal des que es va crear ara farà una dècada, Pere Bosch i les persones que formen la Junta, treballen i intenten que el centre, que ara depèn de l'Institut Català de Serveis Socials de la Generalitat, sigui un lloc on els jubilats i la gent gran trobin distracció i bona companyia."

Quants anys fa que vostè és el president del Casal de Jubilats?

Ara fa deu anys, des que un grup de gent vam demanar a la Diputació de Girona, que havia comprat l'edifici a les monges bernardines, si hi havia alguna manera de fer que ens poguessin deixar algun local. Aleshores, ens vam instal·lar en unes sales annexes a l'edifici i vam començar a treballar.

El Casal havia de donar alguna cosa a canvi?

No, va deixar que féssim servir el local sense haver de pagar cap quota ni lloguer. No pagàvem res, ni llum, ni aigua. L'edifici de mica en mica es va anar arreglant i el 83

es va inaugurar Les Bernardes tal com les coneixem ara. El 82, un cop mig instal·lats, l'Emili Crous ens va deixar unes taules i unes cadires de fusta. L'any següent la Diputació ens hi va posar el mobiliari.

Van començar a fer socis ràpidament?

No, va ser progressiu. Els primers que vam començar érem uns catorze o quinze. De mica en mica n'hem anat fent més, fins arribar al nostre màxim de 1500 socis. Ara en som uns 1200. A principi pagaven una quota de 500 pessetes, després de 600 i actualment no paguen res.

A què es deu aquest canvi?

L'octubre de fa dos anys vam passar a depen-

dre de la Generalitat, de l'Institut Català de Serveis Socials.

Ha suposat molts de canvis aquest traspass?

Bé, fins fa dos anys els estatuts que tenia el Casal eren fets per nosaltres. Decíem el que volíem fer sense que ningú ens digués res. Només havíem de passar un resum de les nostres activitats a la Diputació, però no ens vinculava per res. Ara és diferent.

Per què?

Per començar, els estatuts que tenim ara ens els va donar la Generalitat. Si abans érem els que manàvem, ara la Junta de Govern té atribucions per organitzar des de les comissions amb què compta per organitzar les dife-

rents activitats, però una administradora és la que porta la part econòmica del Casal.

Reben alguna subvenció?

Sí, tenim una subvenció de l'ICASS per cada comissió, que no és gaire, però que ens permet arribar a cobrir la majoria de les despeses que generen les activitats que fem al llarg de l'any. A més també tenim un fons de diners que hem anat estalviant els vuit anys que depeníem de la Diputació. La veritat és que ve molt just, però no ens podem queixar, ja que tampoc hem de pagar cap més despesa.

Creu que hi ha hagut una millora o un empitjorament?

Abans teníem mol-

CONFITERIA PASTISSERIA

MARGENAT

Telèfon 23 06 79

Especialitat en gelats

C/. Major, 57 - SALT

Stein Papereria tècnica · Copisteria

Pompeu Fabra, 11 - Tel. 20 39 44 - GIRONA
Migdia, 11 - Tel. 21 35 65 - GIRONA
Ronda Barcelona, 3 - Tel. 50 38 70 - FIGUERES

ta més llibertat per fer el que volíem, però indubtablement hem millorat moltíssim en el local. Ara, amb l'edifici nou tenim de tot.

Quins serveis i instal·lacions hi ha al Casal?

A l'edifici nou hi ha un despatx, una biblioteca, una sala de billar. També tenim un servei d'assistència sanitària - ATS-, una perruqueria, un bar, una sala gran per jugar a cartes. Fins i tot, encara que és a part del Casal, hi ha un centre de dia, en el qual hi van unes 20 o 22 persones. A més fem tallers, excursions i ball cada quinze dies.

Quines són les condicions per sersoci del Casal?

S'ha de ser jubilat o tenir més de 65 anys els homes i 60 les dones. A més només poden ser gent de la nostra demarcació, que agafa els pobles de Bescanó, La Cellera, Anglès i algun altre.

Recorda alguna anècdota en especial?

Les sortides que fem, els concursos de vestits de paper als quals participem...

Quina creu que

ha de ser la funció d'un Casal?

Ha de ser un lloc on la gent gran es pugui reunir, trobar-se amb els amics. En el casal procurem que hi hagi un ambient de germanor i fer per manera que aquesta gent que vam passar la nostra, puguem estar tranquils.

Creu que la jubilació és una segona joventut?

Home, tant com això potser no, però com que no tens gaires

obligacions, tens temps i aprofites per fer coses que abans no podies. Si hom disposa de salut, és una època bonica.

La vellesa ha millorat respecte anys enrera?

I tant. Fa vint anys, quan la gent es feia gran només podia estar-se assegut al carrer, en una cadira. Ara s'ha millorat i la gent gran té il·lusió per viure i fer coses. Ara encara és una bona època per aprendre.

Així, creu que els Casals són necessaris?

Sí, i si no hi fossin s'haurien d'inventar. A tot arreu hi ha moviment de gent gran. És important poder conversar amb algú una estona. Hi ha molta gent que necessita comunicar-se. Crec que dóna vida. Fins i tot he observat que escoltant, encara que només s'escolti, ja s'ajuda. Escoltar és una gran virtut.

Alicia Vila i Torrents

Sport Garatge, s.a.

JOSEP CASALS

- * Reparacions
- * Engrassaments
- * Neteja

Pas. Marquès de Camps, 5
Tel. 23 33 11 - SALT

**Subministres
Catalunya, s.l.**

VOLVO

Camions i Autobusos

Pas. Marquès de Camps, 3 - Tels. 23 33 11 - 23 78 83
SALT

El vostre estanc

El Barri Vell: Característiques i edificabilitat

Segons el Pla General de Salt de l'any 1987 actualment en vigor, el Barri Vell és denominat com a Zona Ciutat Vella i comprèn el nucli antic de

la ciutat sobre el qual es pretén conservar l'estructura urbana i edificatòria i preservar els sectors d'arquitectura d'interès històric, artístic i típic.

- El sòl privat qualificat de Ciutat Vella té les següents característiques:

- Superfície de sòl	109.257 m ²
- Superfície de sostre	208.056 m ²
- Edificabilitat neta	1,90 m ² /m ²
- Nombre d'habitatges	1.387
- Dimensió mitjana de la unitat familiar	2,9
- Habitants potencials	4.022

Dades del Pla General 1987

- I Aniversari del Programa d'intercanvi cultural amb el poble: "ARRELS DEL SUD". LOS CANTORES DEL SUR. Pl. Catalunya, 2 d'octubre.
- Concurs de fotografia naturalista. Museu de Salt. 1.ª quinzena d'octubre.
- Exposició de pianos d'època. Conferència: "L'origen i evolució del piano", a càrrec d'en Jordi Reguant. Curs pràctic: Iniciació a la restauració i afinament del piano a càrrec de Pascal Herpin i Philippe le Floch. Les Bernardes. Octubre.
- Exposició de plafons "El Bosc, un amic". Museu de Salt. 2.ª quinzena d'octubre.
- Cursos de Llengua anglesa. Professora: Elena Knight. Les Bernardes.
- Escola d'iniciació esportiva, natació escolar. Activitats físiques per adults. Pavelló d'Esports Municipal de Salt.
- Escola d'Adults: Neolectors, certificat escolar, graduat escolar, accés a la universitat.
- Cursos de català. Ajuntament de Salt.
- Escola de Belles Arts: Curs d'iniciació al dibuix artístic i a la pintura. Curs de Bonsai.

frigoríficos del ter S.a.

ESCORXADOR GENERAL FRIGORÍFIC
I SALA D'ESPECEJAMENT N.º R.S. 10.4125/CAT-10.03930/GE

C/. Major, 419 - Tel. 23 31 11*
17190 SALT
Fax 24 45 18 - Telex 56204 FTER-E
Apart. Correus, 239 - 17080 GIRONA

Salvar el Barri Vell

El conjunt de masos aïllats que durant l'alta Edat Mitjana es varen instal·lar tota vora del camí Ral d'Amer, alhora "camí moliner" a la Parròquia de Salt, varen constituir la primera trama urbana del nostre poble.

Dues torres de defensa delimitaven la zona d'aquest primer poblament; la de Sant Dionís i la del Mas Llorens, totes dues ran del camí principal i ben a prop dels molins que representaven la pre-indústria de Salt i un centre d'atracció pels poblaments més propers.

El camí Públic de Girona resseguia l'actual carrer de Sant Antoni, el de Sant Dionís i el carrer Llarg, i sortia del poble per davant de l'església de Sant Cugat. L'eix vertebrador del poblament medieval va ser aquest primer camí que també ha conformat la geografia urbana del Barri Vell.

Els carrers varen resseguir els masos i les eres i encara podem dir que varen ser generosos amb l'amplada, si tenim en compte que només calia que hi passés un carro, sobretot si els comparem amb alguns carrers dels barris moderns. Les places i espais públics és ben significatiu que corresponguin a terrenys que havien estat utilitzats per enterraments medievals, com la plaça de la Vila o el Padró, o bé de cementiri de cavalls la plaça de Jacint Verdaguer. La placeta d'en Juli Garreta és l'únic cas en tot el

Barri Vell, d'un clos ben definit com a espai públic entre antics masos aïllats i els patis de les cases amb façana al carrer Llarg.

La Plaça Surroca és només encara un nom per un espai públic que s'ha tornat petit amb els anys. Una era i el pou d'en Surroca li varen donar nom. Les façanes que resten del poblament medieval ens mostren la casa rural entre mitgeres. Els habitatges dels jornalers que treballaven pels pagesos rics del poble.

L'arquitectura del Barri Vell no és pas particular del nostre poble, i segueix les tècniques i estils propis dels mestres d'obres de la comarca, sobretot dels poblaments medievals a les dues bandes del Ter. La utilització dels rierencs per aixecar parets mestres o de tancament, i les llindes amb pedra de Girona, donen una unitat d'estil a les edificacions del segle XVIII que configuren el principal sector del Barri Vell.

Seguint també els corrents d'aquells segles, trobem les pedres de les llindes amb la inscripció del nom del propietari, i algunes amb la indicació de l'ofici artesanal.

L'austeritat és la nota predominant de l'arquitectura d'aquells anys; fora d'aquestes inscripcions que només les trobem en les cases d'alguns dels pagesos, només trobem floritures a les finestres del Mas Llorens, residència d'una família benestant amb molta diferència dels altres habitants de la Parròquia.

Ens trobem, doncs, amb un nucli antic que és un més d'entre els que varen formar-se en els mateixos segles en altres pobles de les nostres comarques, i que per tant no exigeix un pla de conservació o millora dels elements arquitectònics ni de la tipologia dels edificis medievals, façanes, llindes, finestres, etc. Només cal citar que encara enguany s'ha enderrocat una façana del carrer Llarg que conservava una llinda

del segle XVIII que segurament ha anat a parar a l'abocador de runes.

Només una actuació conjunta dels veïns i de l'Ajuntament pot salvar el Barri Vell. Cal un pla d'actuació per aquesta zona. Les actuacions aïllades ens portarien a la despersonalització i trencarien la unitat que ha de ser vital per a la conservació de la Vila vella.

Jaume Bosch i Termes
Foto: Martí Artalejo

PEDRA BANYOLES®
PEDBA

Explotació i elaboració
de la pedra de Banyoles

MARBRES
PORQUERES

MARBRES, PISSARRES I PEDRES NATURALS

El Barri Vell: La vida social i cultural

El Barri Vell, nucli històric de Salt, encara manté unes diferències socio-urbanístiques en relació a altres barris o zones de Salt.

És un barri on encara hi ha qui escombra la vorera cada matí o rega el carrer els vespres d'estiu. La gent, en la seva gran majoria, ha nascut al poble o fa molts anys que hi viu. En general es coneix, i moltes vegades, més que pel nom i cognom, pel motiu de la casa d'on procedeix la persona. Abans, cada casa tenia un renom o motiu per la qual se la coneixia. I avui al Barri Vell això no és pas un fet aliè, tot i que va desapareixent quan una casa vella és enderrocada i la substitueix una de nova.

Aleshores la nova casa moltes vegades perd el motiu antic i se la coneix amb els cognoms dels nous veïns que ara hi habiten.

Una gran part de gent és saltenca de naixement, això, però, no vol

pas dir que no hi hagi alguns nuclis de gent de parla castellana, o alguns immigrants (nord-africans) que han trobat cases o lloguers més assequibles que d'altres llocs i que conviuen amb els altres veïns del barri.

L'aspecte urbà i econòmic

En l'aspecte urbà, el Barri Vell, limitat pel carrer Major o carretera N-141 i per les Hortes i Comuns regats pel Rec Monar, en la seva part més antiga es mou a l'entorn de 6 places o placetes, algunes de caire encara rural i d'altres més modernitzades: són la plaça del Pi, la plaça Surroca, la plaça Verdager, la plaça de Sant Jaume (o Can Panxut), la placeta Juli Garreta i la plaça de la Vila, subdividida en dues parts: la plaça de l'Església i la que popularment se la coneix amb el nom de plaça de

les Llúdrigues.

Aquestes places donen lloc a les relacions socials entre els veïns del barri, i són alhora un petit pulmó. El Barri Vell guarda la trama sinuosa dels carrers i això li dona una característica singular respecte a altres sectors de la vila amb carrers més rectilinis i moderns.

En l'aspecte econòmic, conserva encara una fàbrica important (La Gassol) i algunes botigues, la tradició de les quals va més enllà del mateix barri i inclús del poble. Però les botigues que queden són poques i moltes ja fa temps que han tancat portes. Hi trobem també alguns tallers (gràfiques, fusteria, un ferrer) i petites empreses del ram de la construcció (paletes, lampistes, mecànics...).

El barri és, però, sobretot, residencial, sense que això vulgui dir que sigui un barri-dormitori o d'un cert "stànding".

AGENT OFICIAL PER A SALT

GUDAYOL
AUTO-TALLER S. A.

EXPOSICIÓ I VENDA:

Carrer Major, 156
Telèfon 24 20 43
17190 SALT

La vida cultural

El Barri Vell té dos nuclis importants per a generar cultura. Un ja és tradicional i és l'edifici de l'Ateneu Saltenc CAN PANXUT. Un edifici ja històric a Salt i que ha passat per diverses vicisituds fins a esdevenir municipal.

L'altre, és el Museu del MAS LLORENS (Museu de Recursos Hidràulics), un edifici que al llarg del temps des de la seva inauguració està creant un caliu cultural al poble amb tota mena d'activitats, com exposicions, debats, xerrades, amb participació d'escoles, entitats i artistes.

Caldria dir que a Can Panxut s'hi apleguen i reuneixen algunes entitats culturals del poble: Rialles, Taller d'Història, Agrupació Fotogràfica, Amics de les Deveses, El Safareig, etc.

Un altre nucli social i cultural a destacar és el Casal de Jubilats de Salt. A part de les activitats socials estrictes per als socis jubilats, al Casal s'hi acull el Club Petanca Salt, el Ràdio Club d'Aficionats i des d'allà s'hi fa la nostra Revista, LA FARGA.

Dins del Barri Vell, entre altres entitats, hi destaca la seu de Salt Sardanista, una associació ben dinàmica que fa activitats al llarg de l'any a tot el poble. També hi té el

local social la parròquia, on mitjançant la Rectoria s'organitzen activitats de catequesi, convivències, reunions, etc.

En resum, que des del punt de vista cultural podríem dir que el Barri Vell, a més d'acollir diverses entitats, és un lloc generador de vida cultural, una vida cultural moltes vegades voluntària, i que l'Ajuntament a través de l'àrea de Cultura ha de potenciar encara més en benefici de tot el poble.

Martí Fita
Foto: Martí Artalejo

GRAN CENTRE GIRONÍ DEL TRESILLO

Ctra. Barcelona, 240 - Tel. 20 82 14 (l'Avellaneda)
17001 GIRONA

Restaurant Cafeteria

Batejos - casaments
Menú per a estudiants

Dr. Ferran, 16 (cant. Torras i Bages) Tel. 24 01 99
17190 SALT

La rehabilitació del Barri Vell

Quin model a seguir?

El Pla General d'Ordenació Urbana de Salt, en el seu article 63, defineix la Ciutat Vella com aquella zona que "comprèn el nucli antic de la ciutat als efectes de conservació i substitució de l'edificació, respectant l'ordenació de l'edificació antiga", i afegeix que "en aquesta zona es pretén la conservació de l'estructura urbana i edificatòria i, per tant, aquesta normativa regula tant la possible substitució volumètrica d'una edificació antiga (cosa que procura evitar-se) com la preservació dels sectors d'Arquitectura d'Interès Històric, Artístic i Típic". A continuació, en els articles següents es regulen acuradament les diferents possibilitats edificatòries en funció de la situació i envergadura de l'operació constructiva, acotant volums, forats, materials, solucions constructives, colors, elements, accessoris, usos, etc... aconseguint-se amb prop de deu articles un marc dins del qual el projectista pot desenvolupar la seva creativitat àmpliament i suplir amb imaginació les petites mancances que poden sortir en cada cas particular.

Únicament afegiria aquí que, des de l'Ajuntament, i amb l'experiència dels anys de rodatge del Pla, caldria afinar aquells articles que s'han mostrat insuficients per aturar algunes situacions poc respectuoses amb la declaració d'intencions de l'article 63.

Disposem, doncs, al meu parer, d'una bona eina per dibuixar allò que seria el teló de fons de l'obra que es representa cada dia als carrers del Barri Vell i ens falta, això no obstant, la realització d'aquell instrument que reconduïx els espais creats entre les edificacions, (carrers, places, racons, cantonades, etc...), de tal manera que tornin a ser aptes per contribuir (humilment i sense afany de protagonisme) a facilitar les activitats de relació de la comunitat del barri. En aquest punt cal citar com a exemple, l'actuació rea-

litzada a la plaça de la vila (de les Llúdrigues).

Aquest instrument, té la porta mig oberta, a l'art. 11 del Pla General, a on es preveu quan correspongui "l'aprovació de Plans especials per a la potència dels valors previstos en el Catàleg dels edificis i conjunts urbans (pendent de redacció) així com de "paisatges, jardins, indrets, racons i altres elements d'interès artístic, arqueològic, històric, tradicional o típic".

Cinc anys després de l'aprovació del Pla General, crec que està suficientment consolidat i experimentat com per iniciar la tasca de redacció d'aquest Pla Especial, abordant-lo tant des del punt de vista formal, com sobretot des de les vessants Social i Econòmica.

Socialment, el Barri Vell acull nivells diferents, tant de procedència com de situació econòmica, i una rehabilitació seriosa ha de plantejar-se la convivència dels diferents nivells sense que cap d'ells se senti marginat respecte dels altres, tasca complexa aquesta, que cal abordar amb l'ajut dels estudiosos i el recull d'experiències d'aplicacions realitzades en altres llocs i no necessàriament ben resoltes. Al meu entendre, facilitant la trobada

física en un entorn afavoridor, la convivència té més possibilitats de desenvolupar-se sense tensions, per tant crec que cal potenciar els racons tranquils i dotats del mobiliari adequat, a on el trànsit com a indiscutible font generadora de soroll i pol·lució sigui limitat al seu nivell mínim imprescindible. Cal també obrir els habitatges a l'espai públic, recuperant-lo així per la vida de relació a la porta de la casa, quasi perduda i limitada a petites "reserves" del Barri, mantingudes algunes estoicament i amb perill de la integritat física dels seus protagonistes. Així mateix cal potenciar els Centres d'Activitats Lúdiques com a elements integradors de la població, els petits comerços a on, a part de la relació comercial, es transmet dia a dia per tradició oral la història quotidiana del Barri, i en definitiva afavorir totes aquelles petites activitats comercials o no que per la seva varietat li donen personalitat.

Econòmicament, les operacions de rehabilitació són cares a causa de la forma artesanal del treball que cal realitzar per portar-les a terme, per tant, una rehabilitació realista cal que compti amb ajuts per part de l'Administració, que com a mínim iguali els costos amb la construcció de nova planta, amb la creació de línies de crèdits a baix interès, exempció de taxes i impostos que graven la construcció, bé sigui total o temporalment.

Reconec les dificultats que això comporta, però si no és així estic completament convençut que la rehabilitació del Barri Vell, encara que disposi d'un bonic Estudi de Detall, si aquest no ve recolzat per disposicions que es plantegin seriosament la resolució dels aspectes Social i Econòmic esmentats, crec que no passarà de ser un magnífic treball de decorats i prou.

Pere de Prada (Arquitecte)
Salt, novembre de 1992
Foto: Martí Artalejo

El catàleg d'edificis a protegir: Una urgent necessitat

En el Pla General de Salt de 1987, dins l'annex II de les Normes Urbanístiques, es parla del CATÀLEG D'EDIFICIS, CONSTRUCCIONS I TERRENYS DE SALT A PROTEGIR pel seu valor històric, artístic, urbanístic, arquitectònic i paisatgístic.

En els diferents articles es defineix el concepte de patrimoni històric, artístic i urbanístic, i l'abast de les Normes, a més dels conjunts amb protecció preventiva.

L'article 3 assenyala que **mentre no es redacti el PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI DE SALT QUE DE FORMA INDIVIDUALITZADA ha de determinar els elements mereixedors d'especial protecció**, s'inclouran dins aquesta relació els edificis i conjunts que cal protegir i que el Pla Especial determinarà detalladament.

Aquests són:

- **Conjunt d'edificis de la Ciutat Vella.**
- **Conjunt "Sant Cugat".**
- **Conjunt d'edificis i jardins del Sanatori Psiquiàtric.**
- **Conjunt industrial "Gassol".**
- **Conjunt industrial "Coma-Cros".**

LA SITUACIÓ ACTUAL

La situació actual és la següent. Fa més de 5 anys que el PLA GENERAL DE SALT va ser definitivament aprovat (1987), però encara **no tenim el PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI DEL POBLE**, que a hores d'ara ja hauria de ser redactat i aprovat...!

Què passa amb aquest Pla Espe-

cial del Patrimoni, que no avança? Tenim notícies que es va nomenar una ponència i que es van fer unes primeres reunions, però d'aquí no ha passat. Què s'espera per redactar aquest Pla que considerem del tot necessari i urgent de cares a conservar el patrimoni saltenc?

- Mentre no s'aprovi el P. Especial esmentat, les llicències i els criteris urbanístics a aplicar en casos determinats queden a la bona voluntat d'interpretació dels serveis urbanístics: això fa que no tinguin una eina prou definida i detallada en cas de dubtes, en el sentit de si cal enderrocar totalment la façana d'una casa antiga o que determinats elements, com llindes o relleus, a la paret, siguin o no salvats de l'enderroc i del martell.

Repetim: És urgent que l'Ajuntament posi fil a l'agulla i que la ponència que ha de redactar el

PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI DE SALT es posi a treballar en ferm. Cal saber què és allò que està protegit i allò que no té interès i pot ser substituït. I això, tant pel que fa al Barri Vell (que és el cas que tractem) com pels altres conjunts de la vila que hem indicat anteriorment.

Col·lectiu de Redacció
Foto: Martí Artalejo

RELACIÓ D'EDIFICIS D'INTERÈS HISTÒRIC I ARTÍSTIC QUE EL PLA GENERAL ASSENYALA DINS LA ZONA DE BARRI ANTIC O CIUTAT VELLA.

- L'Església Parroquial de Sant Cugat.
- Conjunt de "Can Mut".
- Edifici i Torre de Sant Dionís (La Farga).
- Masia de la Rectoria de Salt.
- Mas Llorens.
- Conjunt d'edificis de la plaça de la Vila.

REMOTO
CENTRE RECANVIS MOTO

**VENDA RECANVIS
TALLER REPARACIÓ**

 IMPORTADOR PER A ESPANYA

 LA CORONA DE CAMPION

Ramon i Cajal, 8 - Telèfon 24 00 61 - SALT

* CASES

* AMPLIACIONS

* REHABILITACIÓ

C/. Processó, 57 - Tels. 23 86 02 - 23 43 59
17190 SALT (Girona)

Ateneu Saltenc Can Panxut

No crec que es pugui posar en dubte, entre els saltencs, que Can Panxut ha estat, a partir de l'any 1955, un camp abonat per fomentar la participació ciutadana i les inquietuds creatives que en aquells temps i ara, eren i són possibles. Trobaríem poques persones, en tots els àmbits culturals i cívics, que no hagin passat, un moment o altre, per Can Panxut. Tampoc voldria contradir ningú que pensi que allò era el Patronat i no can Panxut. Em regeixo en el fet que el mot popular "Can Panxut", a més de ser anterior al Patronat, té un arrelament al poble que "obliga" a conservar-lo.

Qui era el Panxut? Josep Gironès i Serrià neix a Bescanó el dia 26 d'abril de 1892 a les deu de la nit, fill de Josep, pagès de Bescanó, i de Joaquina Serrià de Vilanna. El seu avi, Joan Gironès, era el campaner de Bescanó, un home tan prim que els amics, fent broma, li deien el Panxut, i a partir d'aquí el motiu es va anar estenent als descendents.

Era el segon de 4 germans, bessó d'una noia primerament inscrita a la qual batejaren amb el nom d'Alexandra. Als 17 anys, Josep ve a Salt a fer de mosso a can Vador Pau, una casa situada a la placeta Juli Garreta; al cap de poc temps s'afillat per la família de can Didot que viu al carrer del Pou al costat de la font, un matrimoni ja gran que no té fills, en Josep és un bon reforç per al conreu de les seves terres.

Fa el servei militar al cos de caballeria i als 25 anys es casa amb Aurora Padrosa i Angelats i paren una botiga de queviures a l'avui carrer Llarg, n.º 10, on neix el seu fill Alfons. La botiga es fa petita i al cap de 4 anys es traslladen a ca la Pageda, avui n.º 43 del mateix carrer, on neix el segon fill Emili. Degut a

l'expansió del negoci i al gran embalum de mercaderies necessàries per atendre als clients, es decideix a construir una casa que abasti l'expansió que està programant.

Amb aquest fi, l'any 1928 adquireix un solar al carrer St. Jaume, n.º 8, on edifica una casa a mida de les seves necessitats. Es trasllada al nou establiment l'any 32. El constructor de l'edifici és el paleta Marià Fiestas de Barcelona. Aquesta casa és l'actual Ateneu Saltenc.

En aquells moments va ser un esdeveniment no paït al poble. Josep Gironès es va avançar en el temps al que avui en podríem dir un supermercat, tota la mercaderia a l'abast. Fos per enveges, per haver donat la feina a un paleta de fora, perquè es va posar una altra botiga del mateix ram a la que ell havia deixat, que era a quatre passes, el cas és que els clients varen anar minvant i el negoci no va funcionar.

Josep Gironès s'havia endeutat per poder construir l'edifici i tot va començar a trontollar. Per afegir-hi més contratemps, la guerra, i a l'any 41 té un accident amb el carro que li produí la mort a l'acte. Anava a dalt del carro carregat de naps i amb una sotregada aquests es varen esclavissar i al caure va quedar desnucat. Això passava a l'era de can Panxut, situada allà on avui hi han els pisos de la Verge Maria.

El maig de 1945, la viuda ven la casa a Pere Juanola i Coma d'Olot per 80.000 ptes. amb dret d'ocupar la vivenda durant un temps. El magatzem i la botiga la lloga en Massana, negociant de granes que plega l'any 1955 i a partir d'aquí és quan els Homes d'Acció Catòlica lloguen els locals com a centre d'activitats i esbarjo a l'esmentat

propietari per la quantitat de 200 ptes. mensuals. El Patronat Catequístic que el regentava no tenia entitat pròpia i fins al 1963 no es legalitzen uns estatuts sota el nom de Patronat Parroquial, de tota manera i fins que no adquireix la finca l'Ajuntament, els rebuts anaven sempre a nom dels Homes d'Acció Catòlica.

De la vida activa i participativa de Can Panxut durant aquests anys, em remeto a La Farga n.º 129 del mes de març en la qual alguns dels protagonistes hi fan un resum força exhaustiu.

El 23 de març de 1983, la Junta del Patronat Parroquial Saltenc s'adreça a la Comissió Gestora de l'Ajuntament amb la petició que compri els locals de Can Panxut perquè la finca continuï com a equipament col·lectiu, ja que els propietaris estan disposats a vendre'ls pel preu de 8 a 8'5 milions de pessetes.

El 20 de gener de 1984, entra al Ple de l'Ajuntament, avalada per la Comissió d'Hisenda i Patrimoni la petició de compra de la finca anomenada "Can Panxut", situada al carrer St. Jaume, n.º 6, de Salt per 8.500.000 de ptes., més 1.517.500 ptes. d'interessos pels pagaments a terminis. La proposta és aprovada.

El 13 de març de 1986, es fa efectiva la compra amb escriptura pública de compra-venda pel preu estipulat. Queda registrada la finca de Can Panxut, com a propietat municipal, el dia 2 d'abril de 1986.

Josep Gironès i Serrià forma part de l'equip municipal els anys 1922-1924 ocupant el càrrec de Conseller-Interventor durant l'alcaldia d'Emili Pibernat i Viader. En aquelles èpoques el mandat era de 2 anys.

R. Torramadé

R. Torramadé

Plaça de les Llúdrigues: descans pels nostres avantpassats

En el decurs de les obres de pavimentació de la plaça de les Llúdrigues, el juny de 1991, es va posar al descobert una necròpoli. D'entrada ja va sorprendre, perquè presentava enterraments envoltats o coberts per rodes de molí, sistema no emprat en cap altre lloc. A partir d'aquí s'obren un munt d'interrogants sobre l'origen del nostre poble i dels nostres avantpassats.

Amb la pressa d'acabar la remodelació de la plaça no es va permetre que es pogués excavar en la seva totalitat, fet que potser va tancar la possibilitat de trobar quelcom que donés respostes a preguntes sobre els nostres orígens.

Si reculem en el temps i fem una mica d'història ens trobem amb un document guardat a la Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada, datat el 21 de març del 823, on per primera vegada apareix el nom de "Salto", que en el transcurs del temps perdrà la vocal final i esdevindrà Salt. També en aquest segle IX queda constància de l'existència de l'església parroquial en un document de l'any 882, en el qual el bisbe Teotari concedeix diversos delmes de "Sancti Cucuphatis in Salto" a la seu de Santa Maria i Sant Feliu de Girona. Les excavacions de Xavier Alberch i Josep Burch, els anys 1988 i 1989 al mas Llorens, descobreixen una necròpoli (s.XI-XV). Segons els dos autors, el mas Sitjar té detalls constructius del segle XI i la torre del mas Llorens del XII-XVII.

En el segle XIV, trobem xifres no molt fiables per avaluar la quantitat de població (24 focs), que podrien ser entre 100 i 200 habitants. A finals del segle XVIII, d'acord amb el registre de baptisme, la població saltenca sobrepassava els 400 habitants.

Tenim una àrea d'enterrament

comprès des del mas Llorens a la plaça de les Llúdrigues de més de 2.600 metres quadrats, una àrea enorme i desproporcionada a la demografia del poble. Això és explicable si pensem que la mitjana de vida era d'uns 40 anys (100 habitants morts cada 40 anys, donen en un segle entre 300 i 500 enterraments), i que no tenien problemes de sòl, ja que en aquesta època tenim indicis per pensar que el poble no estava configurat amb carrers, només existien masos disseminats. Pel que fa a la necròpoli ens trobem davant d'un fet insòlit: la utilització de rodes de molí per envoltar, tapar o recolzar el cap del difunt. Mai s'havien trobat enterraments d'aquestes característiques en tot el món. En el poc tros excavat, s'han trobat 15 rodes de molí. Res estrany en la història del nostre poble que era totalment rural, lligat a l'agricultura i amb alguns molins dins la seva economia.

Aquests els trobem documentats al **Llibre verd** de la catedral l'any 1182 "**in molendinis de Saltu**" i al **Cartoral de Carlemany** de l'**Arxiu Diocesà** de 1188. El que sí és estrany són la gran quantitat de rodes de molí que s'hi troben. Com és possible la seva utilització en enterraments, tenint en compte els pocs molins, i que una roda de molí gastada es buixardava i reutilitzava, però no es llançava mai?

També, mentre s'excavava a la plaça de les Llúdrigues, van trobar-se, només en un metre quadrat, materials ceràmics datables a finals del segle III a. C.

Queda una pregunta a l'aire: Si s'hagués seguit excavant, s'haurien trobat més indicis de presència romana al nostre poble, o és una troballa aïllada?

Aquesta enorme necròpoli fa pensar que també és la que configura la urbanització del poble datada a principis del segle XVIII. L'avui anomenat Barri Vell compta amb quatre places públiques: la de Jacint Verdaguer o plaça dels Peixos, que és del 1950; quan fou derruït un cementiri de cavalls; la de Can Panxut fou creada amb l'enderrocament d'unes cases en aquest mateix període; la del Pi és un encreuament de carrers més que una plaça; només la plaça de la Vila o de les Llúdrigues existeix des de la primera urbanització. Explicable si pensem que coneixien l'existència de la necròpoli i havien de respectar-la. Això fa que hagi de modificar-se la creença que el camí Ral d'Amer passava per l'actual carrer Llarg. Segons Alberch-Burch ha de substituir-se per un altre eix que seguia paral·lel a la sèquia Monar.

Tot això ens porta a pensar com la remodelació d'una plaça pot canviar els coneixements que tenim de la nostra història i la importància que té la protecció i estudi dels indrets d'interès arqueològic i la poca ajuda i interès que s'ha demostrat, tant per part de les autoritats com per alguns habitants que van pressionar perquè s'enllestissin les obres ràpidament. També lamentar la poca vigilància que van tenir els excavacions, cosa que va permetre actes de vandalisme perpetrats per brètols, que van dificultar l'estudi de les restes.

Pepa Llach
Presidenta de l'Associació
de Veïns del Barri Vell

Bibliografia:
Quaderns d'Història de Salt (1991),
Revista de Girona (1978),
I Jornades d'Arqueologia de les
Comarques Gironines (1992).

RELOTGERIA - JOIERIA

Eomas

PLAQUES I TROFEUS

C/. Major, 83
Tel. 43 47 70

SALT

Tintoreria
REGOLTA

Pells - Llanes de matalàs
Catifes i tot el que fa referència
a la nostra indústria

C/. Major, 312 - Tel. 23 45 43 - **SALT**

Els nous aparcaments del carrer Llarg

Al carrer Llarg, entre la plaça del Pi i el carrer de Josep Ramís, l'Ajuntament ha canviat la distribució dels espais per a aparcar, de forma que en lloc d'estacionar els vehicles a banda i banda en sentit longitudinal, ara s'hi aparca a un sol costat i en diagonal. Una solució que, a fe de Déu, no entenem pas.

Quantes places s'hanguanyat? No ens hem pas entretingut a comptar-ho, però -a cop d'ull- ens sembla que ben poques, suposant que se n'hagi aconseguit alguna. En canvi, des del punt de vista estètic, pensem que ningú no ens podrà negar que el resultat de l'invent és desastrós. És realment curiós comprovar com un simple canvi en la col·locació dels vehicles pot afectar tan profundament -en aquest cas tan negativament- la fesomia d'un carrer. Aneu a veure-ho i ja ens ho explicareu.

I en l'aspecte pràctic, us proposem fer un experiment: tot conduint el vostre automòbil, venint del Veïnat pel carrer Major, proveu

d'enfilar el carrer Llarg. Entrareu per la plaça del Pi, amb vehicles aparcats a banda i banda, cosa que us obliga a circular pel centre de la calçada i, com a conseqüència, a envestir, quasi, el primer cotxe del flamant aparcament, que obtura la vostra trajectòria; ara, de sobte, sense solució de continuïtat ni avís previ, la part central per la qual circulàveu està ocupada per un reguitzell de cotxes atravesats, aparcats en diagonal. L'investida -tot sigui dit- és evitable gràcies a un hàbil "dribbling" cap a la dreta, a frec de vorera, que és per on us toca circular a partir d'ara. Que no us passi res!

Ben seriosament: la idea -sigui de qui sigui- ens sembla desafortunada. Tant, que no ens estranyaria gens que quan aquestes ratlles arribin als nostres lectors, el despropòsit ja hagués estat rectificat. Estaria bé. Que, com deia aquell, rectificar és de savis.

J. Cristòfol

Aparcament del c/. Llarg des de l'Hostal del Pi fins a la cruïlla del c/. Josep Ramís.

Els cotxes aparcats mig en bateria, mig en fila, no només no dignifiquen l'entrada al carrer Llarg, tal com hauria de ser, sinó que obliguen als conductors a fer una sèria de giragonses molt poc ortodoxes amb el codi de circulació a

la mà. Si volem una entrada digna al Barri Vell ben segur que caldrà replantejar la decisió actual. Itat com diem en l'article, saber rectificar és cosa de savis.

Foto: M. Fita

I el Barri de Sant Antoni... Què?

En aquestes pàgines hem parlat del Barri Vell de Salt; però potser fóra bo, en un altre número de LA FARGA, parlar del Barri de Sant Antoni (o el Veïnat), barri que neix i creix a l'entorn de la indústria, especialment la Coma-Cros... i la fàbrica Mulleres.

El Barri de Sant Antoni té unes característiques singulars, algunes de les quals han restat poc alterades pel pas del temps (les cases de planta baixa i un pis o dos amb un ampli pati interior). D'altres han tingut menys sort i l'especulació dels anys 70 ha transformat el lloc, creixent amb alçada o convertint-se en bloc de pisos..

Els carrers Unió, Garbí, Indústria, Teixidores, Sant Romà, Dr. Castany... ens porten inequívocament al Veïnat tradicional o al Veïnat transformat.

Però això ja seria tema per parlar-ne en una altra ocasió.

Col·lectiu de Redacció

ZAS assessoria
SALT -

ASSESSORAMENT FET PER PROFESSIONALS

Fiscal, laboral, jurídic, civil, jubilacions, assegurances, empreses, comptabilitat, etc.

ESTEM AL SEU SERVEI AL:

c/ Major, 58

Teléfono 242457

SALT

Gristalleries Giròna S.A.

Ctra. Sant Feliu, 22 - Tel. 21 38 16 - 17007 GIRONA
C/. Lorenzana, 41 - Tel. 20 29 90 - Fax 22 02 21
17002 GIRONA

l'acudit foll

Deveses lliures

El rètol del cartell diu: "Prohibit passar per aquest camí", i es troba a les Deveses. Suposem que (encara que no ho digui) el camí està barrat al pas de cotxes, motos, tractors, o camions, però no pas de les persones.

Perquè si cada propietari d'un tros a les Deveses hi posés un cartell similar, a on aniríem els saltencs

a passejar si la major part de les Deveses són de titularitat privada?

Per tant, potser els cartells hi sobren i el que cal és el respecte de les persones a les coses dels altres.

Que les Deveses, amb respecte, tinguin passos lliures.

Foto: Jaume Ollé

Les capelletes de Salt

La capelleta és un grup de persones que funcionen entorn d'una determinada activitat i que defensen i pregonen exclusivament allò que forma part de llur cercle.

El problema de les capelletes és que sovint estan dominades per una sola tendència, un grupet d'amics i fins i tot per un sol individu.

A Salt des de sempre hem tingut masses capelletes.

D'un temps ençà es parla de la crisi de l'associacionisme, que la gent no vol fer coses, etc.. Però a totes hores queda justificada aquesta actitud, quan et trobes grups que tots són d'una determinada tendència, sota les ordres d'un cabdill, malgrat que digui que no, i que aquest només vol el seu propi protagonisme i el control de l'activitat.

Abans, quan no hi havia llibertat d'acció, a fi de manifestar-se públicament, a Salt hi havia un bon piló de capelletes. D'aquell temps cap aquí ha plogut molt, i afortunadament, avui dia, hi ha un bon nombre de grups, entitats i associacions plurals que funcionen molt i molt bé. Però a vegades surten persones que, malgrat que diguin que no, volen controlar una determinada activitat, i en conseqüència tenir el lideratge. La veritat és que en el fons no accepten una diversitat, una crítica, una manera de fer distinta, i aleshores diuen, referint-se a aquells que ells no controlen, que són conflictius. Molt bé! conflictius per al cacic de torn que només vol el seu propi interès. Fins i tot el cacic intenta promoure part de l'opinió pública en contra d'aquell que no li convé.

Per això, en un Estat Democràtic és trist veure com hi han persones que van buscant el conflicte, d'una forma molt subtil, a fi d'eliminar aquell que els pugui ofuscar, malgrat haver-hi lloc per a tothom.

Estem el 1992, i és molt trist veure com encara hi han persones, amb mentalitat d'aquelles velles capelletes, dels anys 60, que volen aplicar els seus únics criteris en aquesta societat actual, lliure i plural.

Undara